

Н. Д. Городня

М'янма

М'ЯНМА, Республіка Союз М'янма – країна в Південно-Східній Азії. У 1948–74 та 1988–89 – Бірман. союз; 1974–88 – Соціаліст. респ. Бірман. Союз; 1989–2010 – Союз М'янма, від 2010 – сучасна назва. Знаходиться на сх. узбережжі Бенгал. затоки і Андаман. моря. На Зх. межує з Індією і Бангладеш, на Сх. – з Лаосом і Таїландом, на Пн. – з Китаєм. Протяжність кордону з Таїландом – 2416 км, Китаєм – 2129 км, Індією – 1468 км, Бангладеш – 271 км, Лаосом – 238 км. Довжина берег. лінії – 1930 км. Пл. 676,6 тис. км². Насел. бл. 53,4 млн осіб (2017): бірманці – 68 %, шани – 9 %, карени – 7 %, ракхайн – 4 %, китайці – 3 %, індійці – 2 %, мони – 2 % та ін. (усього визначено 135 етніч. груп). Столиця – Нейп'їдо (від 2005; насел. 1,03 млн осіб). Найбільші міста – Янгон (раніше Рангун; насел. 4,8 млн осіб), Мандалай (1,2 млн осіб). Громадянство надається лише за походженням. Адм. поділ на 7 регіонів (Іраваді, Пегу, Магуе, Мандалай, Сікайн, Танінтаї, Янгон), 7 штатів чи нац. областей (Кая, Качин, Каїн, Мон, Ракхайн, Чин, Шан) та 1 союзн. територію Нейп'їдо. Офіц. мова – бірманська. Серед віруючих 87,9 % складають буддисти (школа тхеравада), християни – 6,2 %, мусульмани – 4,3 % та ін. Грош. одиниця – к'ят. Найвищий законодав. орган – двопалатна Асамблея Союзу. Глава держави – президент (від 2018 – Він М'їн), також є прем'єр-міністром. 2016 створ. посаду держ. радника, який здійснює зв'язок між парламентом і виконав. владою. Член Асоц. держав Пд.-Сх. Азії (1997). Племена різних етносів проживали на тер. М. з давніх часів. Автохтонне веддо-австралоїдне насел. поступово асимілювалося міграц. потоками мон-кхмер., згодом – тибетсько-бірман. народів із пд.-зх. Китаю. На поч. н. е. на землях М. існувало кілька осередків державності, створених араканцями (Аракан уздовж сх. узбережжя Бенгал. затоки), народами п'ю (Шрикшетра у серед. течії р. Іраваді), монами (міста-держави на пд. узбережжі – Татон, Тайкклала, Пегу, т. зв. Раманнадеса). В 11 ст. бірманці створили власну державу – Паган. На межі 13–14 ст. після її розпаду мони та араканці заснували власні моноетнічні держави, розвиток яких супроводжувався міжусоб. війнами. Від 2-ї пол. 13 ст. на тер. М. з пд.-зх. Китаю проник новий етнос – шани, що здійснювали експансію ін. земель. У 17 ст. за другої династії Таунгу створ. централіз. державу під керівництвом бірман. етносу. У серед. 18 ст. до влади прийшла династія Конбаун, за часів правління якої М. досягла знач. розвитку в Пд.-Сх. Азії. У результаті англо-бірман. війни М. відійшла під контроль Великої Британії. 1886–1937 тер. входила до Британ. Індії. 1941–45 землі М. окуповано япон. військами. 1948 країну проголошено незалеж. респ.

під назвою Бірман. Союз. 1962 відбувся військ. переворот, влада перейшла до Рев. ради на чолі з Не Віном. Установлено прямий контроль армії над держ. упр., розпущено парламент, припинено дію конституції 1947. Рев. рада реалізовувала соціаліст. програму розвитку, здійснювала курс на самоізоляцію від світ. економіки, що зумовило негат. показники ВВП у 1963–67. Військ. режиму протистояла озброєна опозиція, проти якої влада застосовувала репресії. У зовн. політиці М. займала позицію нейтралітету, була співзасн. (1955) і учасником руху неприєднання. У 2-й пол. 1950-х рр. М. співпрацювала з СРСР, який надавав країні активну тех. та матеріал. допомогу. 1974 прийнято нову конституцію, розпочато період конституц. військ. правління (1974–88). У 1987 у зв'язку зі склад. екон. становищем ООН надала М. статус найменш розвинутої держави. 1988 організовано масові антиуряд. виступи, відбулося нар. повстання, у результаті чого змінено владу. Військовики сформували Держ. раду з відновлення законності й порядку (1997–2011 – Держ. рада миру й розвитку), політ. органом якої була Партія нац. єдності. Рада відмовилася від соціаліст. курсу, розпочала ринк. реформи, що сприяли екон. зростанню у 1990-х рр. 1990 проведено вільні вибори на багатопарт. основі, перемогу здобула Нац. ліга за демократію на чолі з Аун Сан Су Чжі, однак Рада не визнала результати виборів і встановила в країні тоталітар. репресив. військ. режим. Аун Сан Сі Чжі помістили під домаш. арешт, який тривав 1989–95, 2000–02, 2003–10. Зх. держави наклали на М. екон. санкції. 1997–2011 у період військ. диктатури всі заклади вищої освіти було закрито. 2008 шляхом референдуму затверджено конституцію (2015 доповнено). 2015 на парламент. виборах перемогла Нац. ліга за демократію. 2016 створ. перший демократично обраний цивіл.уряд. 2017 відбулося насильниц. вигнання з М. народу рохінджа, який проживав у пн. шт. Ракхайн і не мав громадянства. Ці дії спровокували гуманіт. кризу міжнар. рівня та викликали осуд ООН.

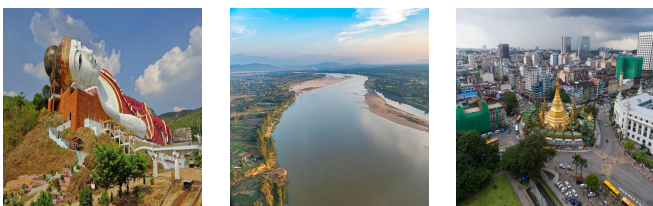
Рельєф М. – центр. рівнини, оточені крутими, скелястими нагір'ями. Найвища точка – Гамланг Разі (5870 м). Зх. та сх. р-ни М. – гірські. На Зх. – гір. хребти Паткай, Нага, Чин, Аракан з вис. переважно 500–2000 м. Сх. частину займає Шанське нагір'я (серед. вис. бл. 1000 м). Між зх. та сх. хребтами лежить центр. низовина, якою протікають р. Іраваді (найбільша річка М. довж. бл. 2000 км, що є найважливішим комерц. вод. шляхом) та Сітаун. Ліси займають бл. 60 %. Налічують понад 250 порід дерев. На узбережжі та вологих схилах гір – вічнозелені тропічні ліси, у більш посушливих гір. зонах – ліси широколистяні (дуб, каштан та ін.), у високогір. місцевості – хвойні. Серед фауни – слони, носороги, мавпи, олені, буйволи, антилопи, тигри, леопарди. Клімат тропіч. мусонний з дощовим, спекот. літом (пд.-зх. мусони від червня до вересня; макс. температура влітку бл. 40 °С, макс. кількість опадів – у липні) та м'якою зимою з низькою вологістю (пн.-сх. мусони від грудня до квітня). У долинах температура взимку не вище 15 °С, у гір. р-нах може опускатися нижче 0 °С. Серед природ. ресурсів – нафта, газ, олово, сурма, цинк, мідь, вольфрам, свинець, вугілля, мрамор, вапняк, дорогоцінне каміння, буд. деревина, орні землі (16,5 %), гідроресурси. У М. багато видат. пам'яток буддист. архітектури – пагода Шведагон (м.

Янгон), храми Ананда і Дамаянджи (м. Баган), храм Шиттаунг і комплекс пагод Коетаун (м. М'яу-У, шт. Ракхайн), пагода Чайттійо (Золотий камінь, шт. Мон), печери Піндайя і пагода Шве У Мін (шт. Шан), монастир Атумаші (обл. Мандалай), г. Поупа з храмом побл. м. Багана, оз. Інле та пагоди в с-щі Індєйн (шт. Шан), міст У-Бєйн (Амарapur, округ Мандалай).

М. – аграрна країна. Рис є однією з найважливіших експорт. культур. Збільшується виробництво та експорт каучуку, кави, горіхів, кукурудзи, топіоки, бобових, чаю, овочів, фруктів. Пром-сть представлена підприємствами гірничодобув., деревооброб., нафт., енергетич., харч. галузей. Більша частина насел. (70 %) займається с. госп-вом. Видобувають мідь, олово, вольфрам, залізо, нафту, природ. газ, нефрит та дорогоцінне каміння. Осн. статті експорту – лісоматеріали, бобові культури, рис, мінерал. сировина; імпорту – споживчі товари, машини, устаткування. Гол. торг. партнери – Китай, Японія, Індія, Сингапур, Таїланд. Країни-інвестори – Сингапур, Велика Британія, Таїланд, Малайзія. ВВП на душу насел. – 5800 дол. (2016). Розвиток економіки суттєво прискорився 2011, коли в М. розпочали масштабні екон. реформи з метою залучення інозем. інвестицій і реінтеграції у глобал. економіку. Зх. держави поступово послабили санкції, США повністю зняли їх у жовтні 2016. Однак М. залишається однією з найбідніших держав Азії. 25,6 % насел. перебуває за межею бідності (2016), що є наслідком багаторіч. політики ізоляції М. та упр. економікою поперед. урядами.

19 січня 1999 М. визнала незалежність України, встановлено дипломат. відносини. 2017 відбувся перший офіц. візит до М. міністра закордон. справ України П. Клімкіна, було обговорено перспективи поглиблення взаємодії у рамках міжнар. організацій, договірно-правової бази укр.-м'янман. відносин у торг.-екон. сфері. Інтереси українців у М. представляє Посольство України в Таїланді (Бангкок), громадян М. в Україні – Посольство М. в РФ (Москва). 21 грудня 2017 відкрито Почесне Консульство України в м. Янгон, підписано Угоду про співробітництво між Укр. союзом промисловців та підприємців і Федерацією торг. палат та промисловості М. В останні роки укр.-м'янман. екон. відносини характеризувалися розширенням товар. номенклатури укр. експорту. 2017 товарообіг між країнами склав 47,013 млн дол. США (експорт – 44,375 млн дол. США, імпорт – 2,638 млн дол. США).

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. История Востока: В 6 т. Москва, 2000–08.

Бібліографічний опис:

М'янма / Н. Д. Городня // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2020. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-70487>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).